

מראי מקומות- קידושין ג'

משו"פ, גם בחליפי שו"פ לא מהני, אף שאין בה גנאי, וכן משמע מדברי הר"ן. אולם ע' בדברות משה (ג', ענף א') דהבין בדברי רש"י דכיון דחליפין איתנהו בפחות משו"פ, א"כ כל קנין חליפין ממילא גנאי הוא, ואפי' חליפין דשו"פ הוי קנין של גנאי. וע' בתוס' רי"ד שכ' דהיכא שרוצה לקדשה בסודר זה גופא, אז מקודשת (אם יש בה שוה פרוטה) אפי' אם הזכיר בה שם חליפין. ומה שאינה מקודשת כאן, היינו היכא דהתנה עמה לקדשה במנה ולא ה' נותנה לה עכשיו, אלא התפיסה את הסודר שתתקדש לו ולא תוכל לחזור בה, והוא יתחייב ליתן לה המנה לאחר זמן, בכה"ג ודאי אינה מקודשת, כיון דלא נתרצה להתקדש לו אלא במנה, ומנה אין כאן. וע' באבני מלואים (כ"ט, ב') שביאר דברי התורי"ד ע"פ דברי הסמ"ע (ח"מ ק"צ, א') דמה דשדה נקנה בש"פ היינו כשנותן הש"פ בעד שיווי המקח. וא"כ, י"ל דכשנותן הסודר בעד שיווי האשה, א"כ מהני משום לתא דכסף שבו, ונקנית בתורת שיווי, אבל בחליפין שהוא נותן הסודר רק לקנין, אז בכה"ג הוי בתורת חליפין ואינו בתורת כסף ולא מהני. והק' עליו בחי' הגרנ"ט (צ"ב), מהכ"ת דגם הסודר אינו ניתן בתורת שיווי, אדרבה, לימא דכוונתו לקדשה בסודר ובמנה. והוא ביאר דברי התוס' רי"ד על פי' מש"כ תוס' בב"מ (מז.) שיש ב' דינים בחליפין, יש חליפין בקנין סודר ויש חליפי שוה בשוה. והביאור הוא, דקנין שוה שוה הוא דומה לקנין כסף, אלא דבמקום תשלומין שיווי (דהיינו דמי) החפץ, הוא נותן חפץ שלו לחבירו. וי"ל דבקידושין ג"כ קנין חליפי שוה בשוה מהני, אע"ג דקנין סודר לא מהני. וא"כ, י"ל דזהו הביאור בדברי התוס' רי"ד, דבחליפי שוה בשוה צריך ליתן כל החפץ בשעת החליפין, וא"כ זה מהני בקידושין [אפשר משום שדומה לקנין כסף], משא"כ קנין סודר לא מהני, כיון דאי"ז חליפי שוה בשוה, אלא סתם קנין סודר.

ד) מניינא דסיפא למעוטי חליצה, סד"א תיתי מק"ו מיבמה- אי' בשיעורי ר' שמואל (מ"ה),

א) מפני שדרכו ליגדל על כל מים- פרש"י, דדיני מעשר נלמדים מגורן ויקב, מה גורן ויקב גדילין על רוב מים, ומתעשרין אחרי שנה שעברה, כמו כן כל דבר שגדל על רוב מים דינו לעשר בשנה שעברה. והק' העצמות יוסף (ב:), א"כ דדין זה נלמד מגורן ויקב, למה הדין הוא דבאילנות אזלי' בתר שעת חנטה לענין מעשרות, ואילו בגורן ויקב, דמקור הדין הוא, אזלי' בתר הבאת שלישי. וביאר דטעמא דאזלי' בתר חנטה הוא משום דבעת החנטה נראה הפרי כאילו יצא כל הפרי, אבל בגורן ויקב, אם לא הביאו שלישי הוי כעשב בעלמא, ולכן צריך שיביאו שלישי, ונמצא דשלישי בגורן ויקב כמו חנטה דאילן.

ב) למעוטי חופה- פרש"י, שאם מסרה לה אביה לחופה לשם קידושין, אינה מתקדשת בכך. וק', למה נקט ציור דמסרה לה אביה לחופה, לימא ציור פשוט, דהיא הכניסה עצמה לחופה לשם קידושין. וכ' הפני יהושע די"ל דנקט רש"י כן משום דקרא דממנו ילפי' דין חופה הוא את בתי נתתי וכו', וא"כ ציור של התורה הוא במסירת האב. וכ' בספר המקנה די"ל דס"ל לרש"י דחופה היינו יחוד הראוי לביאה. וא"כ, י"ל דבכל קידושי יחוד, אפי' אם אמרי' דחופה לאו היינו קידושין, מ"מ לעולם צריכה גט, דיש לחוש שמא בא עליה, ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וא"כ ממילא י"ל דקידשה בביאה. וא"כ, יצא דאפי' אם חופה אינה קונה, מ"מ צריכה גט. ולכן מוקמי' רש"י דוקא בקידושי קטנה, דאפי' אם חיישינן שבא עליה, מ"מ אין שייך שקידשה, שהרי היא אינה יכולה לקדש עצמה, והאב לא מסרה אלא לקידושי חופה, ולא לקידושי ביאה.

ג) ואשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה- פרש"י, דגנאי הוא לה, ולכן בטיל לה לתורת חליפין בקידושין, ואפי' בכלי שיש בה שו"פ. ולא ביאר כ"כ למה באמת לא מהני בכלי שיש בה שו"פ, אף דלכאור' לית בה גנאי. וביאר הרשב"א דשם חליפין חד הוא, וכיון דלא מהני בחליפין שהוא פחות

בשיעורי ר' שמואל (מ"ו) דכוונת הירו' לומר דבאמת יש לו זכות ממונות בהביאה, ואם הוא קוצץ ממון בעד הביאה, הקציעה חלה, ואפי' אם אין הבעל נותן המעות קודם הביאה, מ"מ עדיין מחוייב הוא ליתן המעות. וזהו רק משום שיש לו זכות ממון בהביאה, אבל אם הביאור הוא רק שיש לו הזכות לעכבו, א"כ אם למעשה בא עליה ולא נתן לו הממון, אין לו זכות לתובעו.

(ח) הכי השתא, אביה מקבל קידושיה, איהי תשקול כספא- פרש"י, אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קידושיה. והריטב"א פי' באו"א, דכיון דזיכתה לו התורה שרשאי לקדשה בע"כ, איהו חשיב מקנה ובעל דבר, וכממונו היא חשובה בענין זה, וכיון דאיהו הוי מקנה, לא סגי דלא להוי כסף דילי', דאי איהי שקלא כסף איהי חשיבה בעלת דבר, ואין האב אלא השליח, וא"כ איך מקדשה

בע"כ [וממה שלא פרש"י כן, דייק מו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א דזהו רש"י לשיטתו, דכ' לקמן [ד:] דכסף עביד אישות, ואין הקנין כסף כשאר קנין כסף בעלמא, וא"כ אין שייך להק' דאם הוא הבעלים על הקנין, א"כ צריך להיות הממון שלו, שהרי א"י קנין ככל קניינים].

(ט) ואלא הא דא"ר הונא א"ר, מנין שמעשה הבת וכו', ל"ל, תיפוק לי' מבנעורי' בית אביה- הק' המקנה (ד"ה ברש"י), בשלמא הא דיש לו המעשה ידיה שעשתה, שפיר נלמד מבנעורי' בית אביה, אבל מהכ"ת שיכול האב לכופה לעשות מלאכה, לכאו' זה צריכין ללמוד מוכי ימכור וכו'. ותי' דבא רש"י ליישב זה, דכ' דקרא ע"כ מיירי בנערה, כיון דקטנה כבר נלמד מהא דיכול למוכרה. וביאר, דכמו דמהא דיכול למכור בתו קטנה, נלמד דגם יכול לכופה לבתו קטנה לעשות מלאכה, א"כ, כיון דמרבה התורה בנעוריה בית אביה, שיש לו זכות במעשה ידיה של נערה ג"כ, א"כ מסתבר דה"ה דיכול לכופה לעשות מלאכה. וכן הק' ותירץ הפני יהושע בכתובות (מו:), ובזה כ' ליישב עוד קו', איך ס"ד ללמוד דין קבלת קידושין מהפרת נדרים, הרי גם בעל יכול להפר נדרי אשתו, אף שאין לו שום בעלות על אשתו. ולפי הנ"ל א"ש, דהלימוד הוא רק דזמן נערות הוא כמו זמן קטנות לענין דיני האב על בתו, ואם יכול

דמבואר מהגמ' כאן דהדין חליצה דמתיר יבמה לשוק אינו מחמת המצוה, אלא מעשה מתיר הוא בעלמא (וע' בשו"ת חכם צבי [סי' א'] דהאריך בחקירה זו), דהא ודאי אין שייך המצוה אצל אשה בעלמא, ומ"מ הי' רוצה ללמוד מיבמה שתתיר חליצה. אלא דהעיר דלכאו' עדיין ק"ק הלימוד מיבמה, דהא כבר ביארו האחרונים (ר' חיים, עונג יו"ט) דחלות חליצה אינו ע"י היבם, אלא שהוא עושה המעשה חליצה, וממילא נפטרת מיבום, ולכאו' א"יז דומה כלל לגירושין, שהבעל פועל החלות גירושין, וא"כ מה שייך ללמוד ק"ו חליצה מגירושין. וכ' דלכאו' עכ"ז צריכין למימר דיש ללמוד שיהי' הבעל יכול לפעול ההיתר באשתו ע"י חליצה.

(ה) מה יבמה שאינה יוצאה בגט- פרש"י, דילפי' לה לקמן מלה ולא ליבמה. הק' רעק"א, דא"יז מסקנת הגמ' התם, אלא נעל אין, מידי אחרונא לא, והניח בצ"ע.

(ו) ספר כורתה, ואין דבר אחר כורתה- הק' התוס' הרא"ש, הא דרשה זו דר' יוסי הגלילי, והו"ל לאתויי הא דרבנן, דוכתב לה, בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף, וה"ה חליצה. ותי' ביסוד, דאורחא דתלמודא הוא בכל מקום להביא הדרשה הפשוטה יותר, ולכן אף דא"יז הדרשה דקיי"ל כוותי', מ"מ כיון דא"יז עיקר מקום לימודו, כשמביאים הדין מביאים הדרשה הפשוטה.

(ז) האב זכאי בבתו בקדושיה וכו'- פרש"י, שהכסף יהי' שלו, והוא מקבל השטר, והוא מוסרה לביאה וכו'. וכפשוטו כוונתו ליישב הערת תוס' בשם הירושלמי, דבשלמא בכסף ושטר שייך לשון זכאי (ומה שזוכה בשטר, כ' המאירי דהיינו דיכול להשתמש בה לצור ע"פ צלוחיתו), אולם איך שייך לשון זכאי בביאה, הרי לכאו' אינו זוכה בכלום, וע"ז תי' רש"י שיש לו הזכות למוסרה לביאה על כרחא. והירושלמי תי' שיש לו זכות בביאה, שנותנין לו שכר לקדש בביאה. וק', דלכאו' א"יז "זכות ממון" בהביאה, אלא כיון שאין המקדש יכול לבעול אותה בלי רשות האב, ממילא יכול לעכב הביאה בשביל ממון, אבל לכאו' א"יז זכות ממוני בהביאה. וביאר

להפר נדרי בתו בעוד שהיא נערה, חזינן שעדיין יש לו שליטה עליה אף בימי נערוּתה.

(ב) **שאני בושת ופגם דאביה שייך בגוייהו- פרש"י**, שמאנס זה חסר ממון של האב, שהוא יכול לביישה ולפוגמה ע"י ממון שיקח למוסרה למנוול ומוכה שחין. אבל הראשונים מביאים גירסא אחרת בגמ', ע' ברמב"ן ועוד, דכ' דשאני בו"פ דאביה נמי אית לי' צערא בגוייהו. והק' הרמב"ן, הא א"כ בייש עני בן טובים ה"נ דצריך ליתן בו"פ לכל בני משפחתו. וגם בושת של חבלה הם של בתו, ואפי' בקטנה עושין לה סגולה, ולמה לא אמרי' דשל אב הוא. ות' דעכ"פ הוי פירכא, דאין ללמוד מבו"ש, די"ל דמה שהתורה חידש כאן שיש לו הבו"פ הוא רק משום שיש לו ג"כ צערא.

(י) **ממונא מאיסורא לא ילפי-** הק' תוס' בכתובות (מו: ד"ה ממונא), נילף האיסור, דהיינו דהיכולת לקבל קידושין, מנדרים, ושוב נאמר דגם קיבל הכסף קידושין משום דאביה מקבל קידושיה, איהי תשקול כספא. ות' דאיסורא דאית בי' ממונא מאיסורא דלית בי' ממונא לא ילפי'. והק' רעק"א (שם), הא יכול לילף דאב זוכה בקידושי שטר וביאה, דהוי איסורא גרידא, והדר ילפי' גם קידושי כסף מכח דאתקשו הויות להדדי. וע' בשיעורי ר' שמואל (מ"ו) דתי' דבתר דילפי' הויות מהדדי, ממילא הוי בעלות א' לקידושין, ואין חילוק בין קידושי שטר או כסף או ביאה, וא"כ ממילא אין שייך ללמוד אף קידושי שטר מנדרים, דהא בעלות על קידושין יש בו ממונא באופן שמקדשה בכסף, כיון שהוא זכות אחת שהוא זכאי בקידושיה, וממונא מאיסורא לא ילפי'. וע' בקהלות יעקב (ד'), שכ' (לא ליישב קו' זו, וע' לקמן, אבל עכ"פ יש ליישב קו' רעק"א לפי דבריו) דמש"כ תוס' דקידושין הוי איסורא דאית בי' ממונא, אין הכוונה משום שיש אופן של קידושי כסף, אלא דענין קידושין הוא ענין של איסור שיש בו ממון, "שעצם בעלות האב להקנותה לאיש מקרי ענינא דממונא, מה שמקנה גופה לאיש", וא"כ ממילא לא שייך קו' רעק"א כלל, דהא אין חילוק בין שום אופן שעושה הקידושין.

(ג) **אלא מסתברא דכי קא ממעט, יציאה דכוותה קא ממעט-** לכאו' עדיין ק', דנהי דנלמד מקרא דויצאה חנם דהכסף לאביה, מהכ"ת דאביה יכול לקדשה. וכ' תוס' בכתובות (מו: ד"ה יציאה) דסברא הוא דאיהו נמי מקבל קידושיה, דהשתא אביה שקיל כסף קדושיה, ואיהי תקדוש נפשה, דהיינו הסברא של הגמ' כאן, רק להיפוך. ותמה רעק"א שם, דבשלמא להיפוך, אם אביה מקבל הקידושין, ודאי הכסף שלו, דמהיכי תזכה בכסף דאביה, אבל להק' איהי תקדוש נפשה ואביה שקיל, זה אינו קושיא, די"ל דהתורה זכתה את אשר לה לאביה, כמו מעשה ידיה שזיכתה לו. ולכן פי' רעק"א הלימוד באו"א, דכיון דכבר נלמד דהכסף לאביה, א"כ שפיר יכולין לילף הא דמקבל קידושיה מהפרת נדרים, דשוב לא הוי איסורא דאית בי' ממונא (ע"פ דברי התוס' שהבאנו לעיל, דמה שאין ללמוד האיסור מהפרת נדרים הוא משום דהוי איסורא דאית בי' ממונא). וע' בתלמיד הרשב"א כאן דביאר כע"ז כבר לעיל בהסוגיא, כשהגמ' רוצה ללמוד מבנעורי בית אביה דהאב מקבל קידושיה, הק' דזהו רק לגבי הכסף, אבל מהכ"ת שהאב יכול לקדשה. ות' "דכיון דלענין נדרים אוקמה רחמנא ברשתה דאב שיכול לאוסרה, הכי נמי יכול לאוסרה בקדושיה שיקבל בעבורה, וכי איצטריך קרא לכספא הוא דאיצטריך" [ולא ה"י ק' לו דהוי איסורא דאית בי' ממונא, דאין הלימוד כלפי הממון כלל, ואינו סברא דממילא כמו שהק' תוס' בכתובות]. **וליישב**

(יא) **וכי תימא נילף מבושת ופגם-** הק' תוס', היכי בעי ללמוד זכות קבלת קידושין מבו"פ, הרי הא דזוכה האב לבו"פ דידה הוא גופא יצא מהא דיכול לקבל קידושיה, שיכול למוסרה למנוול ומוכה שחין, וכמש"כ רש"י, וא"כ איך שייך ללמוד הא דיש לו זכות לקבל קידושיה גופא מבו"פ. ולכאו' פשוט דתוס' הק' כן רק לשיטתו בכתובות (ודבריו הובאו לקמן), דהבין דהא דאביה מקבל קידושיה גופא נלמד מהא שהוא מקבל הכסף. אבל לפי דברי התלמיד הרשב"א שהבאנו לקמן, דכבר אנו יודעים שהאב יכול לקבל קידושיה מהפרת נדרים, וכל נדון הגמ' הוא רק לענין הכסף, א"כ הקו' מעיקרא ליתא.

קו' רעק"א, כ' הקהלות יעקב (ד') דס"ל לתוס' שכסף הקנין צריך להנתן למי שהוא המקנה, ואם תאמר שהבת מקדשת עצמה, בהכרח שהכסף ניתן לה, דזהו עיקר קנין כסף, שינתן להמקנה, ואם באנו לומר שהאב יזכה בהכסף מדין שבח נעורים, היינו צריכים לומר שהיא זכתה בכסף תחלה לשם קנין, ואח"כ הוא זוכה בהם בתורת זכות האב, אבל לומר דעיקר זכיי' להאב, והבת תקדש נפשה, זה א"א לומר. ועכשיו יכולים לפרש דמה דאמרי' יציאה דכוותה קממעט, היינו דרומה לתשלומי פדיון להוציאה מאדונה, דודאי העיקר זכיי' הוא להאדון, וא"כ גם י"ל דבקידושין העיקר זכיית הכסף הוא להאב, וממילא גם הקידושין נעשין על ידו (וזהו על דרך פי' הריטב"א שהבאנו לעיל בפ"י דברי הגמ').